

EMO, Cumhurbaşkanı'na Nükleer Yasa'ya karşı rapor sundu

“ANLAŞILMAZ BİR METİN”

8 Mayıs 2007 tarihinde TBMM'de görüşülerek kabul edilen ve onaylanması için Cumhurbaşkanı'na gönderilen 5654 sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi İle Enerji Satışına İlişkin Yasa, Türkiye'nin nükleer santral konusunda ne kadar yetersiz ve böyle bir santralin yaratacağı sorunlara karşı yönetim birimlerinin ne kadar duyarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Yasa, bir nükleer tesis için gerekli olan düzenlemeleri içermekten uzak, yalnızca böyle bir uygulamaya yasal dayanak getirmeye yönelik olduğu anlaşılan özensiz ve anlaşılma bir metin konumundadır. Alalecele hazırlanan ve bir yetki yasası görü-

nümündeki bu metin, Hükümet'in nükleer santral kurulması yönündeki aşırı isteğine yönelik de kuşkular uyandırmaktadır. Yeterli hukuksal ve teknik altyapı hazırlanmadan nükleer santral yapımına başlanmak istenmesinin altında yatan gerçeğin ne olduğunu, Yasa'nın gerekçesinden de anlamak olanağı bulunmamaktadır. Ülkemizdeki zengin doğal kaynaklardan daha az yatırımla ve yeterince elektrik üretme olanağı bulunurken, yatırım maliyetleri yüksek ve işletme güvenliği büyük risk oluşturan tercihe böylesine hazırlıksız yönelmenin, nükleer lobilerin faaliyetlerinin bir sonucu olduğunu düşündürmektedir.

Düzenleme Son Derece Yetersiz

Yasa'yı hazırlayanlar, düzenlemeyle getirilen hükümlerin yetersiz olduğunun bilinciyle, TAEK'e geçici görevler yüklemiştir. Nitekim Yasa'da, nükleer faaliyetlerin düzenleme ve denetleme işlemleri için başka bir kurumun kurulacağı öngörülmekte ve bu kurum oluşturulana kadar, gerekli önlemleri almakla TAEK'i görevli kılmaktadır. Oysa TAEK, bir nükleer santral sürecini yönetecek birikime ve yeterli personele sahip olmadığı gibi, bu konuda herhangi bir hukuksal düzenleme de bulunmamaktadır. Yasa'da, santral kuracak ve/veya işletecek şirket ve/veya şirketlerin seçilmesi sürecine, TAEK'in belirlediği teknolojik ölçütleri karşılayan şirketlerin katılabileceği belirtilmiştir. Oysa burada belirtilen teknolojik ölçütlerin, ana hatlarıyla yasa içerisinde düzenlenmesi ve bu konuda uzmanlaşmış, bir kuruluş eliyle diğer yeterlilik ölçütlerinin belirlenmesi gerekir. Bir nükleer santral kuracak ya da işletecek olan şirketlerin ve yeterlilik koşullarını değerlendirecek olan kuruluşun, santral işletirken tabi olacakları düzenlemelerin bulunmaması durumunda, seçimin keyifliği yanında, ileride doğabilecek teknik sorunlara ve kazalara da şimdiden davetiye çıkarmak söz konusu olacaktır.

Nükleer bir kazaya karşı gerekli önlemler alınmadan nükleer santral yapılması olanağı yoktur. Bu önlemlere yönelik yasa, yönetmelik ve standart şeklindeki düzenleyici belgelerin oluşturulması zorunluluğu bulunmaktadır. Nükleer santrallerin özel-

liği gereği, bu düzenlemelerin daha baştan var olması ve özellikle santralin yapım aşamasında bu düzenlemelere uygun hareket edilmesi, güvenlik anlayışının bir gereğidir. Oysa Yasa'da, bir nükleer santralin yapımı, işletilmesi ve sökülmesi sırasında uyulacak güvenlik önlem ve ilkelerine yönelik hiçbir kural getirilmemiştir. Bu alanda yabancı personel çalıştırılması öngörüldüğüne göre, güvenlik önlemleri de bu kişilerin uzmanlığına terkedilmiş olsa gerektir. TAEK'in yeterli birikiminin olmadığı gerçeği karşısında, düzenleme ve denetleme faaliyetlerinde yabancı uzmanların rol almaları dışa bağımlılık oranını artıracak ve ulusal bir politika izlenmesini de olanaksız kılacaktır.

Yasanın 5. maddesinin 5. bendinde, "nükleer yakıt, radyoaktif madde veya radyoaktif atık taşınırken veya santralde bir kaza olması durumunda, nükleer enerji alanında üçüncü kişilere karşı sorumluluğa ilişkin Paris Sözleşmesi ve diğer ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri uygulanır" denilmektedir. Bu maddeden de anlaşılacağı gibi, Paris Sözleşmesi bir kaza olması sonucunda üçüncü kişilerin göreceği zararların tazminine yönelik hükümler içermektedir. Diğer yandan bu Sözleşme, nükleer santral işleten ülkelere, gerekli güvenlik önlemlerinin alınması amacıyla yeterli yasal düzenleme yapma yükümlülüğü de getirmekte, bu düzenlemelerin yeterince yapılmaması ya da denetlenmemesi halinde, ortaya çıkan zararlardan doğrudan ilgili ülkenin sorumlu olmasını öngörmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Paris Sözleşmesi'ni imzalayarak taraf olmuştur. Nükleer santral kurulması ve işletilmesine yönelik çıkartmış olduğu Yasa'da hiçbir güvenlik önlemine yer verilmezken, Paris Sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağını belirtmesinin hiçbir anlam ve önemi bulunmamaktadır. Bir kaza sonucunda üçüncü kişilerin zararlarının tazminine yönelik olarak da, ülkemizin kendi iç hukukunda özel hükümlere yer verilmesi gerekirken,

ülke vatandaşlarının ulaşması ve anlaşılması güç bir uluslararası sözleşmeye atıfta bulunulması, mevcut iktidarın nükleer duyarsızlığını sergilemektedir.

Radyasyondan Korunma Düzenlemesi Yok

Güvenlik önlemleri yanında, radyasyondan korunmaya yönelik de hiçbir düzenleme bulunmamaktadır. Radyasyondan etkilenme riskinin son derece artacağı bir ortamda, gerek halkın eğitilmesi, gerek çevrenin korunması ve gerekse sağlık önlemlerinin alınması yönünde hiçbir kural bulunmamaktadır. Diğer yandan bu gibi zorunluluklar, nükleer santrallerin topluma yüklediği görünmeyen maliyetler içerisinde yer almaktadır. Deprem riski yüksek olan ülkemizde, bu riskin yanı sıra bir de nükleer tehdit altında yaşamayı öğrenme zorunluluğu doğacaktır. Güvenlik ve radyasyondan korunmaya yönelik önlemler, başkaca ülkelerde ayrıntılı bir şekilde yasal düzenlemeye tabi tutulmakta ve bu durum ilgili toplumun güvenlik isteği ve kültürüyle orantılı gerçekleşmektedir. İktidarın bu alanda herhangi bir adım atmıyor olması, ülkemizde var olan güçlü nükleer karşıtı eğilimi tamamen görmezden geldiğini de göstermektedir.

Lisanslandırma Belirsizliğe Terkediliyor

Yasa'nın 5. maddesinde, şirketlerin bu yasa ve diğer mevzuatın gerektirdiği her türlü izin, ruhsat ve lisans almakla yükümlü olduğu belirtilmektedir. Yasa'nın tanımlar ve kısaltmalar bölümünde şirketlerin EPDK'dan üretim lisansı alması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, "santral kurulacak taşınmazların Hazine'nin özel mülkiyetinde veya Devlet'in hüküm ve tasarrufu altında bulunması halinde, bu taşınmazlar üzerinde şirket lehine, Maliye Bakanlığı tarafından diğer kamu kurum veya kuruluşlarının mülkiyetinde bulunması halinde ise Bakanlar Kurulu kararı ile bedelsiz olarak kullanma izni ..." verilmesi öngörülmüştür. Bunların dışında başkaca bir lisans, ruhsat ya da izin prosedürü bulunmamaktadır. EPDK'nın bağlı olduğu mevzuat içerisinde, nükleer santral yapımı ve işletilmesine yönelik herhangi bir düzenleme bulunmadığı koşullarda, bu şirketlere hangi kriterlere göre lisans verilecektir? Diğer yandan, konuya ilişkin düzenleme ve denetleme işlemlerini yerine getirmek için TAEK'in gerekli önlemleri alacağı hükmü yer almaktadır ki, hangi kurum neyi yapacaktır bu da belirsizdir. Yasa'da, sürekli olarak şirketlere

verilecek teşviklerden bahsedilmekte, ancak şirketlerin uyması gereken kurallara hiç değinilmemekte, kurumların yetki ve sorumlulukları belirsizliğe terk edilmektedir.

Atık Fonu'nun Esasları Yasa'da Yer Almıyor

Yine Yasa'nın 5. maddesinin 2. bendinde, "santralin faaliyeti süresince oluşacak atıkların taşınması, depolanması ve/veya bertaraf edilmesi ile ilgili her türlü finansal maliyetlerin ve santralin işletme süresinin sonunda işletmeden çıkarma masraflarının karşılanması için" fon oluşturulması öngörülmüş ve bu fonlara katkıdan ilgili şirket sorumlu tutulmuştur. Maddenin 4. bendinde ise, işletmeden çıkarma ve ulusal radyoaktif atık hesaplarının oluşturulmasından söz edilmektedir. Bu hesabın oluşturulması ve idaresine ilişkin usul ve esaslar yasa düzeyinde yer verilmesi gerekirken, bu husus tamamen idari birimlerin yetkisine bırakılmıştır. Burada sözü edilen işlerin yapılabilmesi için, büyük bir bütçenin oluşması gereklidir. Böyle büyük bir fona hangi şirketin ne ölçüde katkıda bulunacağı, şirketin katkısı dışında fonu oluşturacak esas kaynağın nereden oluşturulacağı ve bu hesabın idaresine ilişkin usul ve esaslar son derece önemlidir ve Yasa'da yer aldığı şekliyle geçiştirilebilecek bir konu değildir. Dolayı-

sıyla bir idari karara bağlanamaz ve zaman içerisinde ilgili idarenin keyfi tutumuyla değiştirilebilme riskine terk edilemez.

Nükleer Santralı Kim Kuracak?

Yasa'daki önemli eksikliklerden birinde, santralı yapacak ve/veya işletecek şirketlerin seçilmesi süreciyle ilgilidir. Öncelikle santralı yapacak olan şirketin aynı zamanda işletecek şirket olup olmayacağı konusunda bir belirsizlik vardır. Diğer yandan bu seçimin bir "ihale işlemi" olmayacağı anlaşılmaktadır. Yalnızca üretilecek elektriğin satış fiyatına ilişkin kriter öngörülmüştür. Seçim işlemine yönelik hiçbir teknolojik kriter ve tercihe yer verilmediği gibi, kamu-özel işbirliği yolunun açık tutulduğu göz önüne alınırsa, yalnızca enerji satış fiyatı üzerinden belirlenen şirketle kamunun nasıl ortaklık kuracağı anlaşılamamaktadır.

Yasa'nın 6. maddesinde, nükleer santral yapımı ve işletmesi işini üstlenecek olan özel şirketle bir iktisadi devlet teşekkülünün iştirak ilişkisi kurabileceğine yer verilmiştir. Maddenin gerekçesinde ise, bu yöntemin "tercih edilmesi halinde" gerçekleştirilmesini sağlamak amacı taşındığı belirtilmektedir. Nükleer santral kurulması için bu kadar acele yasa

çıkartılırken, henüz nasıl bir yöntem izleneceğine dahi karar verilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Oysa nükleer santraller bütün dünyada kamu eliyle kurulmakta ve işletilmektedir. Yap-İşlet ya da Yap-İşlet-Devret gibi yöntemlerle kurulmuş nükleer santral örneği bulunmamaktadır. Nükleer santrallerin taşıdığı riskler, sürecin örgütlenmesi ve yönetilmesindeki güçlükler, uluslararası sözleşmelere bağlı kalınmış olması ve ulusal bir politikayı zorunlu kılması gibi süreçler, nükleer santrallerin özel sektör eliyle kurulup işletilmesinin önünde ciddi zorluklar çıkartmaktadır.

Alım Garantileri Yeniden Gündemde

Yasa'nın 4. maddesinde, elektrik perakende satış lisansına sahip dağıtım şirketlerine ve TETAŞ'a nükleer santralde üretilecek elektrik enerjisinden belirli oranda alım zorunluluğu getirilmektedir. Bu alım zorunluluğu 15 yıl süreyle uygulanacaktır. Yİ ve YİD sözleşmelerinden sonra, bir de nükleer santral nedeniyle alım garantili elektrik üretimi söz konusu olacaktır. Nükleer santralde kullanılacak yakıtın dışa bağımlı olması gerçeği karşısında, elektrik enerjisi alanında yeni bir dışa bağımlılık boyunduruğu gündemdedir.

Yasaya eklenen geçici 2. madde ile alım garantisi kömür santralleri için de getirilmektedir. Ülkemizin elektrik enerjisi sektöründe hiçbir tutarlılık bulunmamaktadır. Planlamadan uzak, güdübirlik kararlarla/kanunlarla yönetilen bir alan haline gelmiştir.

Sonuç olarak nükleer yasası, nükleer alanında çevreyi, yurttaşları ve kamu idaresini koruyucu hiçbir önleme yer vermezken, Anayasa'da bu konularda devlete verilen görevleri görmezden gelen ve şirketlerin yatırım yapmasını teşvik etmekten ibaret hükümlerden oluşmuştur. Düzenleme bu haliyle ülkemizin bir nükleer santral sürecini gerektiği gibi idare etmekten uzak olduğu gerçeğini belirgin şekilde gözler önüne sermektedir. ■

